

Porovnanie Európskeho systému národných a regionálnych účtov ESA 95 s novým medzinárodne porovnateľným účtovným rámcom ESA 2010

Úvod

Revízia Európskeho systému národných a regionálnych účtov ESA 95 vyústila v rámci Eurozóny do nevyhnutných zmien. Pre podrobný a systematický opis ekonomiky sa najnovšie využíva medzinárodne porovnateľný nový účtovný rámec ESA 2010. Tento Európsky systém národných účtov bol zavedený od 1. septembra 2014, pričom prenos všetkých údajov z krajín EÚ do Eurostatu sa už riadi podľa zmenených pravidiel Programu pre zasielanie údajov ESA 2010. Treba konštatovať, že aj štruktúra ESA 2010 zodpovedá celosvetovým usmerneniam o vedení národného účtovníctva, ktoré boli stanovené v metodike pre systém národných účtov 2008 (SNA 2008). Výnimku tvoria len isté rozdiely v prezentácii a presnosti niektorých pojmov ESA 2010, ktoré sa používajú na špecifické účely Eurozóny. Na vypracovaní novej metodiky ESA 2010 sa podieľali Organizácia Spojených národov, Medzinárodný menový fond, Štatistický úrad Európskej únie, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, Medzinárodný menový fond a Svetová banka. Metodika zrevidovaného Európskeho systému národných a regionálnych účtov sa zameriava na podmienky a potreby prenosu údajov v rámci Európskej únie. Základné pojmy a klasifikácie, ktoré sa používajú v mnohých iných ekonomických a sociálnych štatistikách (napríklad v podnikových štatistikách, v štatistike zahraničného obchodu a v štatistike zamestnanosti) sú v ESA 2010 zosúladené podobne ako ponúkal systém SNA 2008. Preto tento najnovší Európsky systém národných a regionálnych účtov ESA 2010 má charakter ústredného referenčného rámca pre ekonomické a sociálne štatistiky v rámci celej Eurozóny.

1. Hlavné zmeny v metodike systému národných účtov ESA 2010

Hlavné zmeny v metodike systému národných účtov ESA 2010 oproti doteraz používanému systému ESA 95 sú orientované na zachytenie zmien ekonomickej reality v

podmienkach narastajúcej globalizácie. V rámci metodiky ESA 2010 sú zmeny orientované na prehĺbenie a zlepšenie celého systému národných účtov. S väčším dôrazom sa mení prístup k zaznamenaniu vojenských výdavkov na zbrojné systémy, výdavky na výskum a vývoj sa považujú za investície, dochádza k zmenám v klasifikácii inštitucionálnych sektorov, nefinančných a finančných aktív, transakcií a ostatných tokov a uplatňuje sa princíp zmeny vlastníctva. Najvýznamnejšie zmeny v metodike popísal Eurostat v Manuáli o zmenách medzi ESA95 a ESA2010 a uvedené sú v časti „Hlavné metodické zmeny“. Na podstatné zmeny v metodike poukážeme vo vybraných oblastiach.

1.1 Výskum a vývoj uznaný ako tvorba kapitálu

V ESA 95 bol výskum a vývoj vo vlastnej réžii chápaný ako vedľajšia činnosť popri hlavnej produkcii podniku. Podľa ESA 2010 je činnosť výskumu a vývoja uznaná ako produkcia v pravom zmysle. ESA 2010 uznáva výdavky na zakúpený výskum a vývoj ako aj na výskum a vývoj vo vlastnej réžii ako fixné investície a odpisy týchto aktív ako spotrebu fixného kapitálu. To zahŕňa výdavky na výskum a vývoj sektora vlády, ktorý je chránený patentmi ako aj voľne dostupný verejnosti. Kľúčové ukazovatele ekonomickej činnosti ako sú HDP a HND budú podľa metodiky ESA 2010 vyššie ako podľa ESA 95.

1.2 Ocenenie trhovej produkcie pre vlastné konečné použitie pre trhových výrobcov

V tých prípadoch, keď je produkcia ocenená podľa ESA 95 ako suma nákladov bez zavedenia cenovej prirážky pre čistý prevádzkový prebytok alebo zmiešaný dôchodok, bude produkcia meraná podľa ESA 2010 vrátane cenovej prirážky pre čistý prevádzkový prebytok alebo zmiešaný dôchodok vyššia, čo povedie k rastu úrovne HDP.

1.3 Neživotné poistenie – produkcia, poistné nároky v dôsledku katastrof a zaistenie

ESA 2010 poskytuje podrobnejší popis výpočtu produkcie poisťovníctva, v závislosti od typu poistného, napríklad neživotného a životného. Dôsledkom zmeny je, že poplatok za službu poistenia (produkcia) je menej volatilný a je menej pravdepodobné, že pridaná hodnota bude podľa ESA 2010 negatívna. Ak použijeme prístup podľa ESA 95 v prípadoch neobyčajne veľkých poistných nárokov, potom platby klientov za službu môžu byť negatívne.

Aj produkcia zaistenia je v ESA 2010 modifikovaná v porovnaní s ESA 95. Vo výrobnej metóde je HDP ovplyvnené zmenou produkcie vyvezeného zaistenia a medzispotrebou dovezeného zaistenia. Vo výdavkovej metóde je HDP ovplyvnené zmenami dovozu a vývozu. V dôchodkovej metóde je HDP ovplyvnené zmenou prevádzkového prebytku zaistovateľov a poisťovateľov, ktorí spotrebovávajú služby zaistenia.

1.4 Zbraňové systémy v sektore verejnej správy uznané ako kapitálové aktíva

V ESA 95 sa zaznamenávalo ako tvorba kapitálu nadobudnutie iba tých zbraňových systémov a zariadení, o ktorých sa predpokladalo, že majú civilný ekvivalent. Príkladmi sú letiská, prístavy, cesty a nemocnice. V ESA 2010 je ohraničenie zbraňových kapitálových aktív rozšírené o vojenské zbrane a podporné systémy, aj keď nemajú ekvivalentný civilný účel.

1.5 Náklady na vyradenie veľkých kapitálových aktív

Možnosť veľmi veľkých nákladov na vyradenie kapitálových aktív, ako je napríklad jadrová elektráreň, nebola v metodike ESA95 uvažovaná, t.j. neexistoval žiadny návod okrem všeobecného, ako zaznamenať náklady prechodu vlastníctva pri vyradení aktíva.

1.6 Sektorová klasifikácia štátnych, verejných a súkromných jednotiek

Vzhľadom na dôležitú politickú požiadavku na presné čísla o deficite verejných financií a dlhu v Európe a na skúsenosti s aplikovaním metodiky ESA 95 na určenie hodnoverných odhadov, v ESA 2010 dochádza v porovnaní s ESA 95 k výraznému nárastu materiálu, ktorý pojednáva o týchto otázkach. Podľa ESA 95 bolo potrebné zadefinovať striktné pravidlá ako rozhodnúť či daná jednotka prevádzkuje svoje činnosti ako trhový výrobca alebo ako netrhová inštitúcia. Na to, aby sme mohli rozhodnúť či je inštitucionálna jednotka vyrábajúca pod štátnou kontrolou trhová alebo nie, je podľa ESA 2010 potrebné použiť kritérium 50%. Ak je pomer tržieb k produkčným nákladom vyšší ako 50%, potom je daná jednotka v princípe trhová.

1.7 Malé nástroje

ESA 95 stanovuje nízku hranicu 500 ECU v cenách roku 1995 pre malé nástroje, ktoré majú byť uznané ako kapitálové výdavky. V metodike ESA 2010 fixná hranica nie je stanovená; kritérium pre zaradenie daného nástroja ako kapitálového výdavku je jeho použitie vo výrobnom procese po dobu dlhšiu ako jeden rok.

1.8 Tretí vlastný zdroj založený na DPH

Podľa ESA 95 sa tretí vlastný zdroj EÚ založený na DPH, ktorá je zbieraná členskými štátmi a následne remitovaná Inštitúciám EÚ, zachytával ako daň na produkciu a dovoz (D2), ktorá je priamo platená zahraničiu. Podľa ESA 2010 sa tretí vlastný zdroj založený na DPH zachytáva ako bežný transfer platený vládou každého členského štátu Inštitúciám EÚ. Takýto príspevok do rozpočtu Inštitúcií EÚ je zachytený pod hlavičkou D76 “DPH a vlastné zdroje EÚ založené na HND”.

1.9. Indexové dlhové nástroje

Podľa ESA 95 je úrok na pôžičku, kde je istina indexovaná, rozdielom medzi výkupnou cenou a upisovacou (emisnou) cenou. ESA 2010 zavádza novú metódu odhadovania úroku aktualizovaného počas rokov, keď je objem, ktorý má byť zaplatený v momente splatnosti, previazaný na úzko vymedzený index, ktorý zahrnuje dôvody obsiahnuté v koncepte zisku z držby, ako je napríklad cena zlata.

1.10 Centrálna banka – alokovanie produkcie

Podľa ESA 95 musí byť celá produkcia centrálnej banky alokovaná do medzispotreby ostatných finančných sprostredkovateľov (subsektory S.122-S.123). Provízie a poplatky za priamo merané služby, ktoré si účtovala centrálna banka voči rezidentským aj nerezidentským jednotkám, by mali byť alokované medzi tieto jednotky. Iba časť z celkovej produkcie centrálnej banky (súčet nákladov mínus provízie a poplatky), ktorá nie je predmetom predaja, sa musí podľa pravidiel alokovať ako medzispotreba.

HDP sa zvýši o sumu provízií a poplatkov alokovaných nerezidentným jednotkám (vývoz) a rezidentným jednotkám, za ktoré tieto provízie a poplatky zodpovedajú konečnej spotrebe (sektora verejnej správy – NISD – domácností). HND sa zvýši o tú istú čiastku ako HDP.

1.11 Zušľachtenie pôdy uznané ako samostatné aktívum

Do zoznamu produkovaných aktív je zahrnuté nové aktívum “zušľachtenie pôdy”, pričom bude potrebné zrevidovať aktíva klasifikované podľa ESA 95 pod hlavičkou „stavby a pôda“ (AN.1122 a AN.211), a preklasifikovať ich do kategórií aktív špecifikovaných v ESA 2010. Tie prípady, v ktorých je možné identifikovať zušľachtenie pôdy, je podľa ESA 2010 potrebné klasifikovať do kategórie AN.1123 a dôsledky premietnuť do stavov aktív.

1.12 Opcie na akcie pre zamestnancov (anglický akronym – ESO)

ESO bolo zavedené pre korporácie ako forma odmeny pre ich výkonných zamestnancov. Zamestnávateľ dáva zamestnancovi právo zakúpiť si akcie v budúcnosti, obyčajne za cenu v čase, keď je akcia ocenená. Keďže predtým neboli ESO zahrnuté do definície odmien zamestnancov, ich zahrnutie povedie k nárastu odmien zamestnancov. V minulosti mohli byť takéto odmeny zamestnancov v ESA95 vynechané, pretože neexistoval praktický návod ako zachytiť ESO v účtoch korporácií.

1.13 Superdividendy

Superdividendy nie sú predmetom ESA 95. Ak je vykázaná úroveň dividend výrazne vyššia, dividendy spôsobujúce nadbytok sa považujú za finančné transakcie a označujú sa ako „superdividendy“. Je možné, že niektoré platby uznané ako dividendy korporácií držiteľom akcií, a najmä od verejných korporácií do sektora verejnej správy, ktoré boli podľa ESA 95 chápané ako transfery dôchodkov z majetku (D.421), budú podľa ESA 2010 považované za výber z majetku (F.5).

1.14 Subjekty špeciálneho určenia v zahraničí a pôžičky prijaté verejnou správou

Jedná sa skôr o reakciu na neustále dôležitejšiu úlohu týchto nástrojov ako zmenou konceptu. Sám o sebe nevyústi do zmien položiek národných účtov.

1.15 Ústredia a holdingové spoločnosti

V metodike ESA 95 boli holdingové korporácie definované ako inštitucionálne jednotky, ktoré kontrolovali skupinu dcérskych spoločností, v konzistencii s paragrafom 4.37 systému SNA 1993. V ESA 2010 sa termín “holdingová korporácia” alebo „holdingová spoločnosť” používa iba pre inštitucionálnu jednotku, ktorá má v držbe aktíva skupiny dcérskych spoločností a ktorej hlavnou činnosťou je “vlastnenie skupiny”. Podľa ESA 95 tak holdingové spoločnosti mohli byť nesprávne klasifikované do sektora nefinančných situácií, čo sa podľa ESA 2010 stať nemôže.

1.16 Subsektory sektora finančných korporácií (S.12)

Metodika ESA 95 rozlišovala 5 subsektorov, ESA 2010 ich počet rozšírila na 9. To umožní detailnejšiu analýzu a poskytnutie lepšej konzistencie s finančnými štatistickými systémami ECB a MMF. Po spomínanom preklasifikovaní holdingových spoločností do sektora finančných korporácií môže dôjsť k veľkému presunu finančných aktív a pasív zo sektora nefinančných do sektora finančných korporácií.

1.17 Záruky

Spôsob zaobchádzania so zárukami na pôžičky bol vyjasnený a pre štandardizované záruky na pôžičky bol zavedený nový spôsob, ako napríklad záruky na študentské pôžičky. Štandardizované záruky podľa ESA 2010 povedú k vzniku súboru zodpovedajúcich finančných aktív a pasív zachytených pod novou hlavičkou “rezervy na výzvy na zaplatenie pod štandardizovanými zárukami”, ktoré ESA95 nerozlišovala. Napríklad, keď štát poskytne štandardizované záruky za študentské pôžičky a pre tento štandard sa vytvoria rezervy, potom to povedie k nárastu štátnych pasív a zodpovedajúcemu nárastu aktív pre veriteľov majúcich z týchto rezerv zisky.

1.18 Zvláštne práva čerpania MMF ako aktíva a pasíva

ESA 95 nepoznala žiadne korešpondujúce pasívum k zvláštnym právam čerpania. V ESA 2010 sa zvláštne práva čerpania uznávajú ako aktíva so zodpovedajúcimi pasívami, aj keď tieto aktíva reprezentujú nároky na účastníkov kolektívne a nie na MMF. Krajiny, ktoré majú v držbe zvláštne práva čerpania, majú nárok voči sektoru zahraničia. Každý člen teda preukáže pasívum voči iným krajinám reprezentujúce ich záväzok ako členov MMF.

1.19 Splatné daňové úvery

Rozlišujeme dva druhy daňových úverových systémov – prvý je taký, pri ktorom sú daňové úvery nesplatné (premrhané) a druhý, pri ktorom sú daňové úvery splatné. Pravidlo podľa ESA 2010 sa týka iba splatných daňových úverov, pričom celý objem splatných daňových úverov treba zachytiť ako “daňový náklad”, inými slovami, ako dotáciu alebo sociálnu dávku, bez ohľadu na to, aká čiastka sa použila na redukciu daňového záväzku a aká sa priamo vyplátila príjemcovi. Toto je zmena oproti ESA 95, aj keď v tejto metodike sa daňové úvery špecificky nespomínajú. Je tu rozdiel aj v porovnaní s manuálom OECD z roku 2012 o daniach a daňových úveroch.

Záver

Ako sme vyššie uviedli, revízia Európskeho systému národných a regionálnych účtov ESA 95 vyústila do nevyhnutných zmien v rámci Eurozóny. Pre podrobný a systematický opis ekonomiky sa v súčasnosti využíva medzinárodne porovnateľný nový účtovný rámec ESA 2010. Tento Európsky systém národných účtov bol zavedený koncom roka 2014. Prenos všetkých údajov z krajín EÚ do Eurostatu sa teda riadi podľa zmenených pravidiel Programu pre zasielanie údajov ESA 2010. Je zrejmé, že aj štruktúra ESA 2010 je konzistentná celosvetovým usmerneniam o vedení národného účtovníctva, ktoré boli stanovené v metodike pre systém národných účtov SNA 2008.

Použitá literatúra:

1. Labaj M., Karbínoš S., Fulop P., 2010. Národné účty, ES EU, Bratislava 2010
2. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
3. Manuál ESA 2010 ako príloha Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 549/2013

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.

Katedra financií, NHF, EU

3soyza@gmail.com